אור הצפון — אהבת חסד

אהבת חסד"כי באור פניך נתת לנו תורת חיים ואהבת חסד". האהבה לחסד מתנה חשובה היא מאת ה' יתברך לעמו ישראל, שנטע בלבבם אהבה לחסד, הנאה מעשית חסד, והם מתאוים להנאה זו תמיד. ועל ידי מדה טובה זו נכרים הם בין שאר האומות, ומובדלים מהם: "גומלי חסדים", אוהבים לעשות חסד עם בני אדם. ולא גומלי חסדים רק מתוך הכרה שהוא מקיים מצוה מעשית כמו ציצית ותפילין, ולא רק מפני שהוא אוהב את הבריות, שמח בטובתם והוא נהנה ומתענג לראותם שמחים וטובי לב, נהנים מטוב העולם, ובשביל זה עושה חסד עם אלה שאוהבם, כדי שיתענג לראותם בשלותם אחרי שימלא מחסורם, אלא גומלי חסדים מתוך נטיה נפשית פנימית, אהבה לחסד. הוא נהנה הנאה מרובה בעת שעושה חסד, מיצירת חסד בעולם, מה שהוא מהפך את הרע לטוב, מעני לעשיר, מאומלל למאושר. הוא אוהב את החסד כמו שהוא אוהב חכמה, והוא עושה חסד אף עם אלה שאינו מכירם ואינו אוהבם ואף עם הפחותים שבבני אדם, מפני שמעשה החסד הוא העונג היותר גדול בשבילו, והוא מתאוה ומשתוקק להנאה זו כמו להנאות אחרות. וכל מה שמרבה להטיב ולעשות חסד, הנאתו מתגדלת ותשוקתו מתחזקת להוסיף במעשה החסד, להרחיב את פעולותיו ולשכללם עד שכל לבו ונפשו מסורים לאהבה זו ולמעשים אלו. והוא מדקדק בפעולותיו שיהיו בתכלית השלמות, שהחסד יהא שלם ומשוכלל, שלא יהא בו פגם, ושיהא נקי מכתם. כשעושה חסד עם חבירו הוא נזהר שלא ירגיש חבירו שהוא מקבל חסד ממנו "מתנת בשר ודם", כי הלא יצטער מזה ויעלב, הצער יפגום את ההנאה שבחסד, ונמצא שלא עשה עמו חסד שלם, על כן הוא נזהר שלא יפגום את החסד בהבלטה זו שהוא נותן לו, שלא ירגיש חבירו את היד הנותנת, שלא יתערב בהנאת חבירו אף צער כל שהוא. וזהו העונג הכי גדול בשביל נותן החסד, אם חסדו הוא שלם בתכלית ההטבה, אם עלה בידו להנאותו באופן זה שלא ידע מי הנאהו, ונדמה לו כי הוא נהנה משלו ולא נתנו לו כלל, מפני שאז הנאתו יותר גדולה, והחסד הוא לפי ההנאה.

ולא רק בזה הוא נזהר שלא יכניס ויערב צער בהנאה, אלא אף אם בנוגע למקבל החסד יצא ידי חובתו על צד היותר טוב, שכשיעשה עמו חסד לא ירגיש ויעלים ממנו שהוא נותן לו, עדיין הוא נזהר שהחסד יהא שלם ונקי מסיגים ופסולת, שלא יכתים את החסד בכוונה ומחשבה צדדית בנטיה לכבוד ופרסום. כי בהתערב מחשבה זרה או רגש פסול, הם מקטינים את החסד, מגרעים ממנו, גוזלים הודו ותפארתו. האוהב את החסד, המתענג ממנו הנאה רבה, משתדל בכל כוחו שיצא מתחת ידו חסד שלם ומשוכלל כאוות נפשו, נקי משמץ מחשבה שלא לשם חסד. מיום ליום, מפעולה לפעולה, הוא מתחכם במה לשכלל ולהדר את החסד. אדיר חפצו ותשוקתו לחסד שלם ומשוכלל, ותשוקה זו נובעת מעמק הנשמה הישראלית. על כן אנו רואים גם אצל אלה מבני עמנו

שנתרחקו מתורתנו הקדושה, בכל זאת נדיבי לב המה גם בצנעא, עושים חסד בהסתר ובעצה לבל יוודעו לאיש מעשיהם.

אהבה כזו לחסד, שמקורה הנשמה הישראלית, איננה מסתפקת בחסד של חיי שעה במה שימלא לחברו את מחסוריו החמריים, כל צרכי החיים ותענוגיו, אלא כשמהנאהו הנאה חמרית תשוקתו מתחזקת, צמאונו לחסד מתגבר להטיב עמו לעד ולנצח, להחיות את נפשו לעשות עמו חסד רוחני, להשכילו, ללמדו דעה ובינה, להוסיף לו הכרה ודעת אלהים, כי הלא זה כל האדם, דא חסר מה קני, עיקר החסד הוא רק ברוח ובנפש. ואמרו חז"ל: "משל למה הדבר דומה לעירוני שנשא בת מלך, אם יביא לה כל מה שבעולם אינם חשובים לה כלום, למה שהיא בת מלך, כך הנפש, אלו הבאת לה כל מעדני מלך אינם כלום לה, למה שהיא מן העליונים" (קהלת רבה ו). כל מעדני החיים ותענוגיו אינם כלום אצלה, ומה היא הנאתה? התעלות רוחנית, התרוממות. ובשביל זה האדם האוהב חסד משתדל להשפיע דעת ויראת אלהים על כל שומעיו, שיפקחו את עיניהם, יראו ויבינו את האמת, מלמד את חבירו תורה, כי אין רעב אלא הרעב לדברי תורה, מזכה את חבירו במצוות כי אין ערום אלא מן המצוות, וזהו עיקר החסד, חסד רוחני שהוא לעד ולנצח. חסד כזה מצינו אצל אברהם אבינו שהגיע לשלמות המדה של אהבת חסד, נטע אשל בבאר שבע, אכילה שתיה ולויה לכל עובר אורח בלי שום הבדל כלל, והספיק את כל צרכיהם. אורחים אלה שעזבו בתיהם והלכו בדרך, חסר להם שלוותם ותענוגיהם, ובביתו של אברהם אבינו התענגו על כל טוב יותר מאשר היה להם בבתיהם. לא הסתפק אברהם אבינו בחסד זה שעשה עמהם שבני אדם נהנים ומתענגים מטובו, עדיין חסר להם העיקר, אינם יודעים את עצמם, רום ערכם, נהנים מן העולם ואינם מכירים את בורא העולם. וכי זו היא הנאה, אם אדם ביקר לא יבין נמשל כבהמות? הנאה של בעל חי אינה הנאה אצל אדם. ואם כן עדיין לא עשה עמהם חסד, אותו החסד שהם זקוקים לו. לכן התאמץ להשכילם, ללמדם שהקדוש ברוך הוא ברא את העולם והוא מנהיגו, רום מעלת ערך האדם שלא נברא אלא להתענג ולהתעדן מזיו שכינתו, לחזות בנועם ה', תורה זו היה מלמדם. עשה נפשות, אותם שמקודם כבהמות נדמו, נעשו בני אדם שחכמתם מרובה - "את הנפש אשר עשו".

זהו חסד אברהם, לא רק להזמין להם תענוגים. עיקר החסד הוא במה שמעלהו למעלה באורח חיים ומצילו מבאר שחת. זהו הסמל לחסד אמתי שבן אברהם משתוקק לו, לעשות חסד מעין חסד אברהם, נהנה ממעשה החסד ומשתוקק לו, להטיב עם בני אדם שיהיו מאושרים לעד לעולם.

אהבה כזו לחסד מתנה היא מאת הקדוש ברוך הוא לעמו ישראל.